

litterarum officium. Hinc Alexandri errato facem A fortasse prætulit Labbeus (a), qui ob id etiam non quidem Baronium, sed Miræam *audaciæ* insinulat: quasi vero Miræus omnium primus opinionem illam invexerit, aut eam attingendo inauditum facinus perpetraverit. » Huc usque cl. Tartarottus.

VI. Unum adhuc inquirendum superest: quo nimirum tempore ambas illas epistolas scripserit sanctus Vigilus. Utramque vero; vel saltem priorem, fuisse ab eo scriptam eodem anno quo passi sunt martyres, cum ex contextu satis intelligimus, tum in primis ex auctoritate Paulini, qui post duos fere menses ab obitu sancti Ambrosii, cum jam Simplicianus Ecclesiæ Mediolanensi præesset, illuc relatas eorundem martyrum reliquias refert his verbis (b): *Sisinnii etiam et Alexandri martyrum, qui nostris temporibus, hoc est, post obitum sancti Ambrosii, in Aneuniæ partibus, persequentibus gentilibus viris martyrii coronam adepti sunt, quum reliquias Mediolani cum devotione susciperemus*, etc. Porro Epistolam 1 de Sisinnii et sociorum martyrio, hac temporis notatione consignat sanctus Vigilus (c): *Dies autem passionis sanctorum, quarto kalendas Junias, sexta feria, luce nascente*. Et in epistola 2 hæc tantum habet (d): *Sextæ feriæ lux alma processerat*. Quibus quidem chronicis characteribus indicatur annus CCCXCVII, quo dies IV kalendas Junias in feriam VI incidit, ut post Papebrochium (e) Pagius (f) aliique observarunt. Sed probe perspexit Tillemontius, quod aliis invisum: nimirum (g), eandem

temporis notam Vigilianam recurrere quoque anno cccciii. Hinc Scaliger Baronium corrigens, qui putabat (h) martyrium sanctorum Anaunensium contigisse anno cccc, adeoque scriptam eodem anno Vigilii epistolam ad Simplicianum, ex ipsius Vigilii verbis quæ modo retulimus, sic arguit (i): *Passi ergo sunt anno cccciii, cyclo solis xx, quando xxix Maii erat feria vi*. Subditque: *At in Annalibus dicitur scripta (Vigilii epistola) anno cccc Christi. Scripta ergo fuisset triennio ante cædem illorum martyrum. Cui absurditati ipse (Baronius) non adscribet, certo scio*. Belle scilicet. Erravit quidem Baronius Mombritiana editione deceptus, in qua Stiliconis consulatu sanctorum martyrum Anaunensium Acta consignata invenit. Sed multo sædius peccavit Scaliger Baronii censor. Primum enim non advertit vir *ἁριστεύωντος* notam illam Vigilii chronicam anno etiam cccxcvii congruere, quo cyclo lunæ xviii, solis xiv, littera dominicali D pascha fuit v Aprilis, atque adeo dies iv kalendas Junias seu xxix Maii incidisse in feriam sextam. Neque advertit præterea, quod rei caput est, illam nimirum Vigilii epistolam fuisse inscriptam Simpliciano episcopo Mediolanensi, qui currente anno cccc, ut norunt eruditi (j), ex hac vita migravit. *Scripta ergo fuisset Vigilii epistola, ut suamet verba reddam Scaligero, triennio post obitum Simpliciani. Cui absurditati ipse non adscribet, certo scio*. Hæc fusius edisserere libuit, quod impotens censura Scaligeri ejusque pinguem aliis haecenus noverim incomperta.

- (a) Labb., Dissert. de Script. eccl., l. c.
 (b) Paulin., Vit. S. Ambros., § 52, in Append. ad tom. II Ambros., pag. xiiii.
 (c) Vigil., Epist. 1, § 3 in fin.
 (d) Id. Epist. 2, § 11.
 (e) Act. SS., Maii tom. VII, pag. 39, in Comment. præv. num. 4.
 (f) Pagi, ad ann. 400, § 2.

- C (g) Tillem., Mem. eccl. tom. X, pag. 812, not. 3 sur S. Vigile.
 (h) Baron., ad ann. 400, § 2.
 (i) Scalig., de Emend. tempor., in prolegom., pag. 19.
 (j) Tillem., Mem. eccl., tom. X, pag. 797, not. 3, sur S. Simplicien.

SANCTI VIGILII EPISTOLÆ DUÆ.

(Ex Gallandii Biblioth. tom. VIII, pag. 205-206.)

EPISTOLA PRIMA.

AD SIMPLICIANUM EPISCOPUM MEDIOLANENSEM.

De martyrio SS. Sisinnii, Martyrii et Alexandri.

I. Domino sancto ac venerabili Patri, bonis omnibus præferendo Simpliciano, Vigilus episcopus Tridentinæ Ecclesiæ, salutem.

Quamvis facta Martyrum mentione, non verbis merita, sed verba meritis commendentur; potiusque sit constanti silentio præterire, quibus est probata virtus: tamen quia me suggerere causas, loca pugnaeque martyrii pietas impulit, admonuit debitum, coegit officium; tepidante more meo hanc paginam non negavi, quia nec abscondi poterat lucerna sub modio, nec vox pii sanguinis reticere. Post multos

namque patientiæ gradus et sedulas pugnas, recens perfidiæ accessit iniquitas; quia ministri in ecclesiis quæ nuper fundatæ fuerant, lacessiti sunt, ac martyrii titulos comparaverunt; parati ad omnia, libenter omnia sustinentes, nulli dantes occasionem, occasione gloriæ gloriam meruerunt. Quorum vita, ut summa rerum fastigia referam, propter scientiæ notitiam, fuit tam sollicitudinis quam propositi singularis: nam omnes liberi uexu conjugii, Deo immaculatas animas, ut sanctas hostias, præstiterunt. Denique primus, vocabulo Sisinnius, novam Christiani nominis pacem intulit barbaræ nationi: quam per annorum seriem, quod in se fuit, iugiter custodivit, nullum consortium pollutæ hospitalitatis ag-

noscens, velut Loth Sodomis, stupendo timore religionem servavit: sed ovis tuta¹, quamvis in luporum medio constituta, ovile quæssivit, quod, impensis pusillæ fidei votis munificus, primus in illa regione fundavit: cujus minister, si mecum recensere dignaris, per hoc velut ex debito esse promeruit, senex ut ævo, ita merito præcesserit.

II. Lector quoque Martyrius, ejus adminiculo sociatus, jam nominis pignore commendante eum, religiosæ professionis exordia post militiam temporalem catechumenus induit. Nam projecto a se cingulo, rejectoque parentum vel fratrum carnalium cœtu, intelligens sese veræ lucis auctore Deo gratiam consecutum, inter lectores officio sociatus, divinæ laudis canticum auribus primus surdæ regionis intonuit, attentus operibus jugiter spiritalibus, lassatus jejunii continuis, lectionis suæ pædagogus, in lucrandis animabus anxius: quare brevi temporis impendio tantum fenus ante præmisit, ut illi corona merito crederetur. Quid liberatas animas referam, in sinum Abrahæ plena luce profectas, quas perfida superstitionum dierum observantia, alienato jure naturæ, crudeli morte damnabat? Verum ille, subductus maternis uberibus lacte turgentibus, peregre enutritus, condecens semper matri quærebat affectum, resurrectionem exemplis prædicatam videntibus oculis dicaturus. Hæc sunt pauca de multis.

III. Alexander quoque, Martyrii consanguinitate germanus, tertius trinitatis hostiam complens, parem confessionis januam reseravit. Nam patriam, Dei causa² peregrinus, parentesque deseruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miseratione propensus. Et si testimonio meo utcumque creditur, non sunt, nisi ipsi sibi, altrinsecus præferendi: quos commendari non opus fuit, nisi forte quod decuit. At vero hactenus sunt allevata fastidia, si adhuc auribus libenter admittis. Nam fumosa gentilitas contra vaporem fidei, zelo diaboli flamma furoris incaluit: exinde jam lentum fomitem serpens, quod opibus, ut dixi, fidei paupertate devota, primus id loci diaconus ecclesiæ tabernaculum posuisset. Accessit quoque justæ ad titulos causæ, quod condonari hostias diabolo de christiana domo, diaconi fideli ministerio prohiberet, et lustris feralis vexillo præferri vexillum veluit³ passionis. Nam invitata sub uno præmio manus, ad sanguinem convolvit; ac matutinis horis, nimium antecedentis diei vulneribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehensum, emerita quiete sepelivit. Lector quoque haud umquam impiger, et ad ministerium antelucanum serviebat, cui in sacrificio diaconus famulabatur; et medicinam vulneribus memoratus Martyrius exhibebat, quam opere quo deprehensi sunt, compleverunt. Siquidem secedens ad hortum lector, qui ecclesiæ cohærebat, captus, vitæ suæ arborem a radice plantavit. Ostiarius etiam passioni adjunctus est: in hospitio deprehensus,

A animam suam ut non obtulit, ita non negavit. Verum omnes in unum collecti, per aliquot spatia tracti, Deo animas exspirant. Et duorum quidem ductum est corpus exanime: tertio vero quo tenacior vita, ita fuit pœna sensibilibus: nam vivus suas spectavit exsequias. Præparatus est de sacris ecclesiæ culminibus seu trabibus rogos: hæc flamma martyres velavit. Reverenti autem voto, cogitamus nobiscum, ut id loci basilica construat, ubi primum fidei gloriæ testimonium meruerunt. Nunc me immeritum, in utroque consortem, paterno amore consolare, et cum eodem⁴ sanctos apud ipsos exorator accede, quatenus possim die illa fimbriam aut sacerdotum aut martyrum, jam omnibus sepositis, peccator attingere. Salutamus speciali servitio sanctitatem tuam: quæso, ut mœrorem meum Domino commendare digneris. *Item alia manu.* Denegare non potui, quod tuum in nobis erat, gloriosius fieret suscipientis merito, non gratia largientis. Dies autem passionis sanctorum, quarto kalendas Junias, sexta feria, luce nascente.

EPISTOLA II.

AD S. JOANNEM CHRYSOSTOMUM.

De iisdem martyribus.

Incipit Epistola sancti Vigili de laudibus beatissimorum martyrum Sisinnii, Alexandri et Martyrii, quorum reliquiæ per Jacobum virum illustrem ad Joannem episcopum urbis Constantinopolitanæ pervenerunt.

I. Ad sanctas aures novus charitatis hospes non aliter applicaret, aut verecundiam primi motus non provocatus impelleret, vel imbueret ignotus alloquium; nisi provocaret et præmium. Ab homine itaque apostolico, frater charissime, præsentis tenor atque epistolæ incipiet plenitudo, ut facili confinio intelligas, quod martyrum præconia subsequantur. Jacobus etenim, desideriorum cœlestium vir fidelis, Comitivam reclinatorus in Christi comitibus dignitatem, sanctorum recentium et vapore fumantium reliquias postulavit. Reclinatorus dixi, quia deponi non potest, quæ apud Dominum dignitas cumulatur. Cui ego satis timidus, nec parum prudens causæ, mecum dispensatione luctatus, quo minus distributor idoneus, pene dum vereor denegavi: quod semper debere, ut quis feneretur, expendi feceram. Confiteor; multum multorum privatam timui privato timore jacturam, nisi ad Jacobum respexissem, sancto Joanni per quædam alimenta reverentiæ tradituro, ut delegato amore per religiosa vocabula martyrum, deferretur, et iterum sanguine jungeretur, non peregrina germanitas. Hanc quoque inter cætera opinionem fidei libenter accipiens, quæ bene in meo mœrore ridebat, tantum distuli, non negavi. Distuli, ut iterum lentitudo mea aperte proderetur, qui sequi meos comites minime meruissem. Confiteor, optavi: sed non est in solo desiderio corona justitiæ. Nunc autem si decens ordo gravis non erit auribus sitientibus, a regionis situ vel itineris inchoabo; summa rerum vestigia sine fastidio secuturus, ut proclivius

¹ Ed. tota.

² Ed. deinde peregr.

³ Ed. meruit.

⁴ Ed. iisdem.

confluat inundatio meritorum, si ad originem fontis A ut nec ante quid præcesserit, nec sequatur; sed sit singulare, quod solum data consummatione conclusum. Ovem qui a prædone custodit, puto, non mercenarius, sed Christi ostenditur esse discipulus; et qui fugit, conductitius; qui non deserit, pastor. Qui ponit animam, vivit; qui servat, amittit. Nam quid aliud egit Magister et Dominus, nisi ut non dereliqueret desertores; aut Agnus, nisi ut agnam defenderet, ut pro ovis pia victima consummaretur? Sed ingressurus passionum portam, post editam multiplicem causam, peregrinam laudem non contraham, neque furabor: quia nec aliena velle, martyr est; nec fallere, sacerdotum: nisi quia impossibilem me, ut insequendo ista confiteor referendo, et in hoc minime, quia minora dicturus.

II. Positus namque (cui inquilinum est Anagnia vocabulum) locus viginti quinque stadiis a civitate divisus, tam perfidia quam natura angustis faucibus interclusus, uno pene aditu relaxatus (iter trium martyrum dicas) qui resupinus molli dorso, vallo ex omni latere desidente, castellis undique positus in coronam, vicinis sibi perfidia conspirantibus, spectaculi genus exhibet scena naturæ. Causa loco deerat: sed fuit causa Christus idonea, ut daret diaboli ludus pompam martyrio. Non sit auribus audientis odiosa locorum relatio. Fuit enim sibi semper male socius, concavus in montibus consonus locus: ad quem cum Christi primum militia conscendisset, tubis sæpe excita truculenta gentilitas, æmulo furore bellicque clangoribus inflammatur. Verum unum genus pugnae sanctorum fuit perfectum, omnia sustinere, lacessitos cedere, patienter ferre, passuros privata mansuetudine furorem publicum refrenare, vincere detrectando: sed prædestinata gloria maturi exitus titulis perurgebat, quos debitus ordo pepererat. Nam prætermisissis ambagibus et longis anfractibus amputatis (solum non reticebo) quibus est virtus nutrita martyrum, damnum laudis ablaturum compendio.

III. Cum adhuc esset in supradicta regione nomen Domini peregrinum, neque ullum signum esset quod (fidei) signaculum demonstraret, fuerunt hi tunc numero, nunc merito singulares advenæ, tam religione quam gente, a quibus non immerito Deus prædicaretur ignotus, longi temporis quieta conversatione compositi, dum nulla fidei utilitas titillaret. Verum nunc, si causa in Dominum surgentis odii requiratur, (violatæ) pæcis titulus fuit; quia unus ex his, nomine Sisinnius, utroque grandævior, in quo esset vel sola venerabilis senectus, ecclesiam proprii sumptibus elevavit. Fide ditior quam facultate, locuples spiritu, pauper censu, tradidit ovile pastori. Factus est cujus erat conditor, excubator: sed fuit lupis ovile contrarium. Invidit ruina diaboli culmen erectum. Hæc fuit sors prima martyrii, ut oves dum agnum persequuntur, occiderent. Addita est velut hostia, illa Deo justior causa: quod cum lustrale malum circa fines agrorum cuperent ducere scena ferali, ac sata nascentia tam protererent quam fœderent; Christi quoque germina calcaturi, luctuosis ornatibus coronati, ululato carmine diaboli, diversarum pecorum pompis erectis in Domini ædem vexillis, nuper de sua gente conversum, victimas dare cogeant operibus tenebrarum. Quod cum Domini ministri sine suo reatu fieri vix viderent, quia assistentes ipsi quoque operibus videbantur communicare confusus; oppignerata sunt illa die sanctorum corpora cædi funestæ, dilata tamen palma victoriæ.

IV. Hic conferre, frater, paululum volo tecum titulos rerum, ne cui pedestre videatur martyrium esse humilitate susceptum: quia vile putatur bonum omne quod præsens est; cum novum sit atque mirandum, sine invidia temporis suscitatum, et ita completum,

PATROL. XIII.

ut nec ante quid præcesserit, nec sequatur; sed sit singulare, quod solum data consummatione conclusum. Ovem qui a prædone custodit, puto, non mercenarius, sed Christi ostenditur esse discipulus; et qui fugit, conductitius; qui non deserit, pastor. Qui ponit animam, vivit; qui servat, amittit. Nam quid aliud egit Magister et Dominus, nisi ut non dereliqueret desertores; aut Agnus, nisi ut agnam defenderet, ut pro ovis pia victima consummaretur? Sed ingressurus passionum portam, post editam multiplicem causam, peregrinam laudem non contraham, neque furabor: quia nec aliena velle, martyr est; nec fallere, sacerdotum: nisi quia impossibilem me, ut insequendo ista confiteor referendo, et in hoc minime, quia minora dicturus.

V. Post vexillum namque diabolicorum lustrorum, quod, ut retulimus, erat indicium gloriæ mox futuræ, una nocte dilatam ascenditur ad coronam. Nam matutinis horis auroræ repente cæli umbra cedente, manus inopinata, sed conspirata colligitur, præstis armata sudibus atque securibus, et quod rimantibus diaboli ira telum fecisset; ibique levitiss aliquid in ecclesia deprehensis, hymnum cantantibus matutinum, fit vasta depopulatio, sæva direptio: profanantur omnia tam secreta quam divina mysteria; fit postremo præda, religio. Ne quis hoc vulgare putet fuisse certamen, cum aut insensibilia idola a sensibilibus diruuntur, aut saxorum moles cum suis molitoribus commoventur; ut de cultore et de colendo incertum habeas, quem iudices duriorum. Petra Christus in omnibus vexabatur, angularis lapis reprobatum a gentibus, probandum iterum; mundo sanguine ædificaturus ruinam surgentem. Habebat inter ista fides spectaculum suum. Sisinnii tunc diaconi corpus lectulo tenebatur, confossum ac saucium pristinis quoque vulneribus, cum aut ovem ad hostiam revocare, aut hostia fieri juberetur, nisi feralibus hostiis consensusset; tuba percussus qua canticum diaboli personabant, non immerito qui sonum fidei primus intulerat: securibus cæsus, qui securem ab infecunda gentilitatis arbore defendebat. Ac ne longius protraham confirmata; emerita, ut diximus, lectuli deprehenditur quiete; confessus, credo, ut privato mysterio ad crucem citius perveniret, paralyticum populum soluturus.

VI. Per lignum funibus alligatur lector quoque Martyrius: confessor consimiliter et assertor nominis sui; qui canticum novum, tunc primus, et nunc solus in terra aliena cinerat; inter strepentes et horridos jubilos pastorales, jam tunc dulcis eloquii redditus Deo laudibus, ut superius memoravi; ac diacono Sisinnio medicinam vel fomenta contulerat, sanaturus dolores, quamvis vulnera suscepturus; revocans eximiis haustibus animam fugientem, non corpori, sed passioni. Verum sanctus, jam martyrii ad Christum itinere destinato, aquæ potum, quia vinum passionis venerat, refutabat, quod vitæ verioris fluentis miscuerat calice propinato. In hac itaque cura deprehensus, qui semper de animalium sancti-

tate sollicitus, non sibi soli natus, aut soli sibi certe victurus, in horti qui contiguus jungebatur secreta secessit, hoc est ab ecclesia non recessit. Est enim, sicut melius nosti, horti ecclesia, sepibus mandatorum plantata viventium. Non ingressit corpus, quod negare nolebat: nec temeritatis sumpsit audaciam, confidentia pietatis. Sicut in Africanis regionibus dicitur, qui in ultroneum funus armantur, quod sine timore faciunt, ambiunt præ timore. Stetit autem martyr futurus, captus, liber; intrepidus, confessus; agens gratias, vulneratus; saucius corpore, mente securus, cæso capite, privato baptisate, lotus cruore. Nemo illum sequi meruit qui fugere putabatur, unde vana similisque timori est secessisse, religio: sed comprehensi justa confessio demonstravit, quod ille stetit tantum ut vinceret; ille secessit, ut et persecutor in ejus gloria deperiret. De horto quo fugerat, Martyrius adducitur. Genus est hoc secessisse mysterii, ut purpureus flos locis vernantibus inquilinus, non immerita tingeretur rosa, novum præcedens martyrem; aut inter albentes liliorum per baptismum comas rigatis omnibus recidiva morte plantatis, voluntas vite tacita dictaretur. Transfixus etiam stipitibus ducebatur ad idolum: sed ante victima esse promeruit, quam ad aram diaboli perveniret.

VII. Tertia quoque, Alexandrum honoratura, Domini corona completur. Familiariter invenit aditum, qui ad Christi januas excubabat; quo custode velum templi tecta gentilium corda diruperant. A multitudine studiosè quassitus, quia zelo fidei satis omnibus notus, captus, non tamen captivatur; timor, non timuit. Illusus sæpe est Christi discipulus, in hocque vivaciorem poenam fecit major in tormentis martyrialibus labor: ac sic compensaturus dignitatem excessu passionis, sorte promeruit, ut nihil in tribus esset inferius. Nam in cæteris furor tormenta non distulit; hanc lenta in Dominum poena servavit: sensit se scire quod sustinebat, spectator corporis sui: et quamvis supradictum ex diacono martyrem illata vulnera distulissent, hunc sibi exhibuerunt tormenta custodem. Junctis namque ac nexis corporibus, ac per publicam tractis more canum, sed non ad vomitum reversuris, vivus inter illos Alexander innexis pedibus ducebatur, per scopulos partem membrorum palpitantium dimisurus, donec ad loci, vite inquam, terminum duceberetur. Itum est post, hæc in religiosa fastigia, hæc est, alta Dei templa; post corpora, strata solo epilumina, sacratis facta pyra trabibus, in conspectu Saturni; idoli veteris tempestate longæva. Præmissis in ignem genuis atque germanis ante corporibus, stetit saucius Alexander, iterum confessorum; cui præmium vite propositum est, ut vita caretet; flammam præsentem si velit evadere, dicat se eorum tenebris consensisse. Verum illi, transversa tuesti et impiorum manera reprobandi, contra lucem

A lux ante oculos fuit; poenam timor poenæ prohibuit: calor fidei repulit flammam: gradus reverentiam ordo quoque tenuit passionis. Ultimus suscipitur: sed non inter fratres infimus coronatur. Impletum est, fratres, in tribus ministris, nunc vero in cælestis lætitiæ convivio, mysterium Trinitatis; cum et alii potuissent hostia viva pati, sorte consimili, nisi cuncta trino perfecta numero censerentur. Fuimus enim inter hæc portio forte non minima: et horum causa sumus a gentibus increpati; nec dereliquimus socios: sed electionem habet gradus.

VIII. Multa præterea diebus propinquantibus passionis, non tam demonstrata sunt quam veritate depicta, quæ in compendium dimittimus; ut per hæc pauca quæ gesta sunt, plenius mysteria doceamus. Si tamen mecum patienter relegere relata dignaberis, ab ipsis cunabulis regionis quidem, Sisinnius fuit Cappadox gente vel Græcus, apud vos olim sanguinis primi; fide velox, spiritu magnanimus, laboris prodigus, ad omnia perseverans, metam suam palma concludens non sera, ¹ septima repositionis sorte venturus, junctus semper copula charitatis, pace concordans, divinæ frena retinens disciplinæ, jugalis tanti populi domitor, Christi index; postremo futuri gregis aut sanguinis germani (sicuti usus, magister rerum loquitur) ducatum vite tenens, periculi proculcator audax et auctor agnoscitur, ut secure pone tenus agmina subsequantur. Ita in nostro fidei indice matutino primatus fuit sanguinis et ducatus: qui post demonstratam viam duxit ad vitam, aut induxit ad gloriam, seductor salutis, cognitor veritatis; Propheta testante, ² *Et index meus in matutino*. Atque ut plus facta mysteria cumarent, et Indici suo non deesset iudicium; cum velut animal traherent sancti Sisinnii corpus exanime, collo aërii testis tinnitum concavum ligaverunt, quod vulgus tintinnabulum vocant; insultantes corpori, increpantes morti, exprobrantes non vindicem Christum; et irridentes Domini discipulum, impleverunt salutarem mysterium. Quid enim veluit sibi ille tinnitus aut sequacibus animalibus utilis sonus, decori quoque congruus, collo suspensus? nisi quod vox ructaret nomen Christi, rauca clamando surdis; et principem, ut gregis, ita gentis, in omnibus approbaret. Primus enim verbum religiosæ vocis increpuit, primus concavis vallibus personavit: adhuc prope brutis animalibus, aut certe pecoribus dux pastus intacti, novi tinnitor auditus, florulentæ legis ruminator in gentibus.

IX. Ordine proposito, Martyrii sibi quoque consequens nomen, prophetiam quam tenebat implevit: exposuit vocabuli parabolam, verus in omnibus revelator: arrisit quod vocabatur nomen, et meritis cumulavit: statuit natale vocabulum, ut origine, sic passione venturum. Quid poenæ conscia horti secreta dissolvam? quod illo se primum contulit, ad quod

asulas oportet, ut hunc locum invenias. PAPEBR.

¹ Forte optima.

² Vetusam Latinam versionem Scripturæ con-

Iterum martyr intravit, januam paradisi, nudam voluptatem ac venerandas sui veris delicias meditata; animatum florem, male hærentem adhuc spinæ sæculi, locis virentibus plantatorem; a virgine demonstratus, cujus erat hortus. Quid me iterum ad mysteria facta revolvitis? Ha virgo prodidit, quæ suas tenere semper optavit: voluit dimittere quem recepit: cultorem quem probavit, elegit. Jam notæ amoris affectu Deum quoque tenuit invitatum, dicente in Canticis Salomone, *Descendat frater meus in hortum suum* (Cant. v, f). Descendit et certe descendit: nam exire noluit quem dives voluntas adamavit quoque tempore passionis, ut rem notam nostris temporibus exprimamus. In horto cum Judæis comprehendit Dominum Scariotes. Nemo de tali secessionis discipuli censetur: ita Magister et Dominus juvenitur. Putatus est hortulanus, rigator viventium, plantator animarum. Hortus est ergo non fugientis, sed confugientis asylum, intelligentibus horti facient moruisse paradisa.

X. Alexandro vero quod conferre mysterium mortis potuit, qui totam vitam implevit; nisi quod ad gentis vitium nomen arrisit; ut Alexandria putaretur Amazonia, privatis religiosa portentis, numerosa demonibus, biformis Anubibus, idolis multiformis semi-hominibus, quod est legis irrisoribus; plena Isidis æmentia, Serapis fœga; blanda postremo inquilinoræ mater criminem, quin potius noverca; viperarum alumna progenie, per sobolem venenatæ gentis, quæ nescit concipi, nisi patris orbitate lætetur; nescit crescere, nisi morte nascatur; nescit vivere, nisi nesciverit matrem; ut in filii conversione malæ sobolis proles, concepta jactura Dei Patris, capite denegato nata, perfossa alvo matris Ecclesiæ parta, per sanctorum mortem vitæ sumat originem; sed jam creceat damno fecundior, letho vivacior, lætior post

horrorem. Nam planum est et plane perspectum, quod est Scripturis dictantibus reseratum (Rom. xi, 32), cuncta uno peccato ¹ conclusa, ut omnes misericordiam mererentur. Hi sunt centuplicati reditus passionis, quibus suos jam gens illa reatus absolvit: captivitas liberos foelit, laxavit indulgentia vinculatos. Cælum tunc consensit in tenebras, lux inhorruit passione, mentis eredo perfidia excitate confusa.

XI. Crede, frater, oculis fratris. Umbra quædam nigrae nubis totam tenuit sive contextuit regionem; proxima terræ fulmina crepuerunt; dirus sæpe fragor intonuit; coruscans rutilus plus ignis emicuit: consciunt sanguinis diceret cælum. Non est ultra post umbram peregrinæ, ut illa dixerim, noctis, manifestam celare sub nebula veritatem. Dies quoque horrorem prodidit passionis, non tantum refugus, sed privatus. Nam sextæ feriæ lux alma processerat, semper post Deum amica martyribus: tenens reverenter partem adhuc dominici corporis, per sanctos alumnos famulis Dei præstitit famulatam, æmulante tamen invidia religionis sorte ventura. Sic se assertit Dominus operibus suis; sic se socium præstat in omnibus, ut æqualitate jungatur et tempore. Spectator, confiteor, fui inter ista mysteria, et ad sanctorum cineres excubator: qui particeps esse non merui, sensi ad quod pervenire non potui. Vidi, vix hodieque credulus mihi: excedunt facta reverentiam relata dictorum: unde Dei erit, frater, asserere quod elegit, et testanti testimonium perhibere. Suscipe nunc, frater, trium munera puerorum, aut tres pueros de camino, anhelis ignis adhuc propemodum ambulantes incendia; et nisi invidus flammæ furor semineces suscepisset, historiæ revixisset exemplum: ita omnia se pene simili honore pinxerunt: Vox, Ros, Numerus, Caminus. Vox fidem consonam: Ros, pluviam; Caminus, pyram; Numerus Trinitatem.

¹ *Conclusa.* Sic emendamus pravam editorum lectionem *conclusa*. Respicit enim S. Vigilus ad Rom. xi, 32.

MONUMENTA VETERA AD ARIANORUM DOCTRINAM PERTINENTIA.

ANNO DOMINI MDCXXXVI.

EPISTOLA PRIMA CONSTANTII AD ATHANASIAM.

Constantius Victor Augustus Athanasio.

Diu te jactari vexarique immanibus undarum procellis nostræ clementiæ humanitas non permisit: nudatum siquidem paternis sedibus bonisque tuis spoliatum, et in inviis feralibusque locis errandum nostra indefatigabilis pietas non deseruit. Nam tametsi jam pridem supersedi mentis meæ propositum ad te scribere, eo quod te ultro adventurum expecta-

D Κωνσταντῖος νικητῆς Ἀγροῦστος Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ.
Ἐπὶ πολὺ σε κλυδωνίζεσθαι, καὶ χειμᾶζεσθαι τοῖς τῆς θαλάσσης ὁμοίως κύμασιν ἀγρίοις, οὐκ ἀφῆκεν ἡ τῆς ἡμετέρας ἡμερέτατος φιλανθρωπία: ἠμυνοθέντα σε τῆς πατρῴας ἐστίας, καὶ στερηθέντα τῶν ἰδίων, καὶ πλανώμενον ἐν θηριώδεσιν ἀνοδίαις, οὐ παρείδεν ἡ ἀκάματος ἡμῶν εὐσείβεια· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐπιπολὴ ὑπερθέμην γραψαὶ τῶν πρόθεσιν τῆς ἐμῆς διανοίας προσδοκῶν ἀ-

¹ Hæc et seqq. epp. usque ad Constit. Valent., col. 578, ex Labb. desumptæ sunt, tom. II, col. 540-541.